

ÄRENDE Felaktigheter i förundersökningsbeslut mm.

KLAGOMÅLET

A kritiserar i sitt till justitiekanslern 27.1.2015 riktade klagomål tjänstemännens förfarande vid polisnärheten i E och polisnärheten i F. Polisnärheterna har enligt klaganden gett henne bristfällig svenskspråkig service vid behandlingen av hennes brottsanmälan. Klaganden kritiserar även förundersökningsbeslutet som polisnärheten i E fattat med anledning av brottsanmälan. Beslutet innehåller enligt klaganden inexactheter och felaktigheter och har konsekvent skrivits delvis på finska och delvis på svenska. Klaganden konstaterar därtill att nämnda förundersökningsbeslut hade felaktigt sänts till hennes tidigare adress.

UTREDNING

Från polisnärheten i F har inhämtats äldre konstapel B:s och kriminalkommissarie C:s utredningar samt polisnärhetens utlåtande. Från polisnärheten har inhämtats kriminalkommissarie D:s utredning och polisnärhetens utlåtande. Polisstyrelsen har därtill gett sitt utlåtande. Kopior av nämnda handlingar bifogas till klagandens kännedom.

Från polisnärheten i E har därtill inhämtats en kopia över handlingarna i ärendet 5500/S/25523/14.

AVGÖRANDE

1. Allmänt

Enligt 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen (805/2011) ska förundersökningsmyndigheten göra förundersökning när det på grund av anmälan till den eller annars finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts.

Enligt 11 kap. 1 § 1 mom. (805/2011) i förundersökningslagen ska det fattas ett skriftligt beslut bland annat om att förundersökning inte görs och att den avslutas utan att saken överlämnas till

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

åklagaren för prövning. Av förundersökningsbeslutet ska enligt 2 mom. i samma paragraf framgå bland annat saken, innehållet i beslutet, grunderna för beslutet och de bestämmelser som tillämpats. Beslutet ska enligt 3 mom. i samma paragraf ges till en part som är närvarande vid förundersökningen eller sändas per post till den adress som han eller hon har uppgett eller som förundersökningsmyndigheten annars känner till.

Enligt 14 § 1 mom. i statstjänstemannalagen (750/1994) ska en tjänsteman utföra sina uppgifter på ett behörigt sätt och utan dröjsmål.

I rättslitteraturen har konstaterats att beslutsmotiveringarna har många olika syften (se sammanfattningsvis Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: Pro & contra. Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä. Talentum 2003 s. 63-99). Vad gäller förundersökningsbeslut kan det anses vara centralt att parterna behöver veta varför ingen förundersökning görs i ärendet eller varför den har avslutats. Motiveringarna ökar förtroendet för myndigheternas verksamhet och möjliggör extern kontroll av avgörandena. Motiveringarna har även betydelse för beslutsfattarens egenkontroll, eftersom beslutsfattaren när motiveringarna skrivs måste fundera över den juridiska hållbarheten i sitt beslut.

2. Händelseuppgifter

Klaganden inlämnade i september 2014 en brottsanmälan till polisstationen i F (polisstation G). Klaganden gjorde detta personligen och hon betjänades vid polisstationen av äldre konstapel B. Brottsanmälan registrerades vid polisstation G på basis av uppgifterna om händelseplatsen för utredning av polisstationen i E. Handlingarna sändes därefter från polisstationen i F till polisstationen i E.

Undersökningsledaren kriminalkommissarie D vid polisstationen i E fattade i slutet av december 2014 med stöd av 3 kap. 3 § i förundersökningslagen ett beslut om att inte inleda förundersökning i ärendet. Enligt beslutsmotiveringarna fanns det i detta fall inte skäl att misstänka brott. Förundersökningsbeslutet avfattades delvis på finska och delvis på svenska. De inledande uppgifterna i beslutet samt de uppgivna händelseuppgifterna (dvs. uppgifterna som i fallet överfördes som sådana från redogörelsedelen i undersökningsanmälan) är skrivna på finska, medan beslutsmotiveringarna är avfattade på svenska. Klaganden var första gången i telefonkontakt med undersökningsledaren innan förundersökningsbeslutet fattades.

3. Förundersökningsbeslutet

Klaganden har kritiserat förundersökningsbeslutet som kriminalkommissarie D fattat för det första därför att beslutet enligt klaganden innehåller en felaktig beskrivning av ärendet, dvs. att de uppgivna händelseuppgifterna är en direkt kopia av den felaktiga händelsebeskrivning som ingår i den finskspråkiga undersökningsanmälan som registrerades vid polisstation G.

Polisstyrelsen konstaterar som sin uppfattning att till den del uppgifterna i brottsanmälan har registrerats felaktigt i undersökningsanmälan redogörelsedel, borde båda polisstationerna ha säkerställt att uppgifterna överensstämmer med varandra. Om en enskild registrerande tjänstemans språkkunskaper inte har varit tillräckliga för att säkerställa detta på vederbörligt sätt, hade det enligt Polisstyrelsen varit rekommendabelt att be en svenskspråkig tjänsteman säkerställa att de anmälda uppgifterna och de uppgifter som registrerats i anmälan överensstämmer. Polisstyrelsen konstaterar att av den inhämtade utredningen framkommer att de uppgifter som klaganden hävdar att är felaktiga i undersökningsanmälan redogörelsedel emellertid inte kan ha försvårat behandlingen av ärendet, eftersom också blanketten för brottsanmälan som kla-

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

ganden själv fyllt i (på svenska) och andra bilagor har skickats till polisinrättningen i E tillsammans med anmälan. Polisstyrelsen anser att polisinrättningen i E har alltså trots den fåordiga och felaktiga texten i undersökningsanmälan redogörelsedel haft förutsättningar att bilda sig en korrekt uppfattning om händelserna med hjälp av det övriga materialet. I egenskap av behandlande enhet i ärendet har polisinrättningen i E dock haft en större skyldighet än den registrerande enheten att säkerställa att uppgifterna i undersökningsanmälan som används som grund för beslutet och de verkliga uppgifterna överensstämmer med varandra på vederbörligt sätt.

Jag kan instämma i det som Polisstyrelsen på ovan nämnt sätt anför. Det ser onekligen ut som om innehållet i undersökningsanmälan redogörelsedel och den identiska texten i förundersökningsbeslutet (en mening som skrivits på finska) inte direkt motsvarar uppgifterna i brottsanmälan och det övriga materialet. Detta medföljer för sin del att det av förundersökningsbeslutet inte tydligt framgår på vilka konkreta uppgifter om händelserna beslutet grundar sig. Undersökningsledaren bär i sista hand ansvaret för att uppgifterna i förundersökningsbeslutet är korrekta.

Av förundersökningsbeslutet framgår att i dess beslutsmotiveringar därtill nämns namnet på en person som inte har något med saken att göra. Nämda person anges i motiveringarna som den som gjort brottsanmälan i fallet. Enligt den inhämtade utredningen har ifrågavarande namn av misstag blivit kvar i förundersökningsbeslutet då en färdig dokumentmall har använts i upprättandet av beslutet.

Polisinrättningen i E anser att slarvighet i skötandet av uppgifter inte kan betraktas som lämpligt och att tjänstemannaåtgärder baserade på felaktiga uppgifter dessutom har en tendens att försvaga förtroendet för myndigheternas verksamhet. Polisstyrelsen uttrycker som sin uppfattning att omnämmandet av fel person är ägnat att avsevärt försämra beslutsmotiveringarnas trovärdighet och således i värsta fall till och med tilliten till myndighetsverksamhetens vederbörlighet. Ett fel i motiveringarna tyder enligt Polisstyrelsen på en försumlighet som inte kan anses uppfylla det krav på vederbörlighet i skötseln av myndighetsuppgifter som lagen förutsätter.

Jag instämmer i det som polismyndigheterna på nämnt sätt anför. Att en helt utomstående persons namn nämnts i beslutsmotiveringarna är oacceptabelt med hänsyn till motiveringarnas trovärdighet. Ifall en färdig dokumentmall används vid upprättandet av förundersökningsbeslut är det skäl att fästa skärskild uppmärksamhet vid att från dokumentet avlägsnas eller korrigeras icke tillhörande uppgifter. Uppenbart är även att i beslutsmotiveringarna har i fallet avsetts riksdagens grundlagsutskott när där talas om ”Riksdagens grundlag komitee”.

Förundersökningsbeslutet som kriminalkommissarie D fattat kan alltså på ovan nämnda flera grunder kritiserars. Jag anser det som tillräckligt att fästa D:s uppmärksamhet på noggrannhet vid avfattandet av förundersökningsbeslut.

Jag konstaterar för klarhets skull att jag inte har anledning att misstänka att D skulle ha handlat lagstridigt när han som undersökningsledare beslutat att det med anledning av klagandens brottsanmälan inte fanns skäl att misstänka brott och att förundersökningen således inte inleddes.

4. Förundersökningsbeslutets språk och sändandet av beslutet till klaganden

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

Den finskspråkiga delen som ingår i förundersökningsbeslutet har av polisrättningen i E motiverats med att den slutförda grundanmälan ursprungligen hade skrivits på en finskspråkig blankettmall och att det inte hade varit möjligt att ändra texten i efterhand. Polisstyrelsen konstaterar med anledning av detta att för att säkerställa beslutets följdriktighet hade man i informationssystemet för polisärenden kunnat välja och man borde ha valt svenska i utskriftsskedet. Enligt Polisstyrelsen skulle beslutets språk på dokumentnivå då tydligt ha varit svenska. Polisstyrelsen konstaterar vidare att, även om det inte är möjligt att ändra texten i en slutförd grundanmälan, är beslutsdokumentet separat från anmälningsdokumentet och systemet möjliggör redigering av beslutet.

Jag har ingen orsak att bedöma saken annorlunda än Polisstyrelsen på ovan nämnt sätt gjort. Eftersom brottsanmälan och det övriga materialet i ärendet var på det sätt som framgår av de tillgängliga handlingarna avfattade på svenska, är det klart att förundersökningsbeslutet som avfattades vid polisrättningen i E borde ha avfattats i sin helhet på svenska. Eventuella språkvalsoklarheter som har att göra med tekniska faktorer får inte, även om sakägaren förstår såväl finska som svenska, leda till inkonsekvenser gällande beslutsdokumentets behandlingsspråk.

Till den del klaganden påstått att förundersökningsbeslutet sänts till hennes tidigare adress (hennes adress för ca sju år sedan) medger polisrättningen i E att beslutet obestriddligen hade sänts till klaganden med en annan adress än den som hade registrerats som klagandens gällande adress i undersökningsanmälan. Jag konstaterar som min egen uppfattning att eftersom de korrekta adressuppgifterna därtill framgick tydligt av brottsanmälan i ärendet, hade man vid polisrättningen i E genom ett omsorgsfullt agerande kunnat säkerställa att beslutet sänds till klaganden under rätt adress genast från början.

5. Den språkliga servicen

I 6 § 2 mom. i grundlagen bestäms att ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas bland annat på grund av språk. Enligt 17 § 1 mom. i grundlagen är Finlands nationalspråk finska och svenska. Enligt 2 mom. i nämnda paragraf ska vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk tryggas genom lag.

I 2 § i språklagen (423/2003) bestäms att en av lagens målsättningar är att individens språkliga rättigheter förverkligas utan att han eller hon särskilt behöver begära det. Enligt 10 § 1 mom. i språklagen har var och en rätt att använda finska eller svenska i kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter. I 23 § 1 mom. i språklagen bestäms att myndigheterna ska i sin verksamhet självmant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken. Enligt 2 mom. i samma paragraf ska en tvåspråkig myndighet (såsom polisrättningen i F och polisrättningen i E) betjäna allmänheten på finska och svenska.

Klaganden konstaterar i sitt klagomål att äldre konstapel B vid polisrättningen i F och kriminalkommissarie D vid polisrättningen i E varken förstod eller kunde betjäna henne på svenska.

B medger i sin utredning att klaganden hade talat svenska och att klagandens ärende innehöll ord på ”paragrafspråk” som var okända för B på grund av hennes försvarliga kunskaper i svenska. Hon hade därför frågat klaganden på svenska: ”Är det möjligt att prata finska, därför att min svenska är lite dålig?”. B berättar att hon inte kommer ihåg vad klaganden svarat. Hon poängterar dock att om klaganden hade velat tala svenska med någon, hade hon hämtat en så-

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

dan person för att betjäna henne. B berättar därtill att hon på svenska bett klaganden fylla i blanketten för brottsanmälan.

D konstaterar å sin sida att klaganden hade ringt till honom varvid de hade samtalat en stund på svenska, varefter han hade frågat henne om de kunde kommunicera på finska. Enligt D hade klaganden genast bytt om till flytande finska, och de hade talat finska under resten av samtalet.

Klagandens berättelse om händelserna avviker till vissa delar från det som B och D berättat. Någon utomstående tilläggsutredning som vidare skulle kunna belysa händelseförloppen finns inte att tillgå. Det är således inte möjligt att i denna granskning i efterhand fastställa den ordagranna diskussion som förts mellan klaganden och poliserna. Jag konstaterar dock för det första att det i ljuset av den inhämtade utredningen inte finns anledning att misstänka att klaganden efter någon direkt påtryckning skulle ha tvingats att använda finska eller att klagandens rättssäkerhet faktiskt skulle ha äventyrats med anledning av att parterna eventuellt inte förstått varandra. Jag har inte heller någon anledning att misstänka att det inte skulle ha varit möjligt att få helt svenskspråkig service både vid polisinrättningen i F och vid polisinrättningen i E. Jag instämmer naturligtvis i Polisstyrelsens uppfattning om att polisinrättningarna borde ha gjort det möjligt för klaganden att utträta sitt ärende vid polisinrättningarna på det språk som hon hade valt, dvs. svenska.

Till justitiekanslerns uppgifter hör inte att bedöma enskilda tjänstemäns språkkunskaper. Jag har i sig ingen anledning att betvivla att såväl B som D har strävat efter att sköta ärendet efter bästa förmåga. Det exakta innehållet i de diskussioner som hade lett till att parterna beslutat att tala finska förblir visserligen oklart, men det ser ut som om språkvalet inte till alla delar skett med tanke på klagandens språkliga rättigheter neutrala sätt som bestämmelserna förutsätter. Jag betonar att i förarbetena till språklagen konstateras att myndigheten ska i sin verksamhet se till att en enskild person har faktiska möjligheter att välja vilket språk (finska eller svenska) han eller hon vill använda och att han eller hon endast av fri vilja avstår från rätten att använda sitt språk eller det valda språket. Målet är att den enskilde inte ska behöva kräva att hans eller hennes språkliga rättigheter tillgodoses. En myndighet får inte heller be någon använda ett annat språk än det personen själv önskar använda. (se RP 92/2002 rd, s. 74 och 89)

6. Åtgärder

Jag fäster kriminalkommissarie D:s uppmärksamhet på noggrannhet vid avfattandet av förundersökningsbeslut på det sätt som framgår under punkt 3.

Jag delger kriminalkommissarie D och polisinrättningen min uppfattning om det som jag under punkt 4 anført om beslutsdokumentets språk och om omsorgsfullt agerande vid sändande av förundersökningsbeslut.

Jag delger äldre konstapel B och kriminalkommissarie D de synpunkter som under punkt 5 anført om tillgodoseendet av språkliga rättigheter.

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

En kopia av beslutet sänds till Polisstyrelsen för kännedom.

Bilagorna till klagomålet återsänds härmed.

Biträdande justitiekansler

Risto Hiekkataipale

Referendarieråd

Markus Löfman

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

BESÖKSADRESS Snellmansgatan 1 A, Helsingfors
POSTADRESS PB 20, 00023 Statsrådet

TELEFON +358 295 16001
TELEFAX +358 9 160 23975

E-MAIL fornamn.efternamn@okv.fi
INTERNET www.justitiekanslern.fi